

Stoppen met groeien is niet het antwoord

De huidige recessie is verbonden met de ecologische crisis, een toenemende ongelijkheid en een afname van vertrouwen, betoogt prof. Diane Coyle in haar boek 'How to run the economy as if the future matters'. Maar welvaart maakt ook gelukkig. Uitdaging is dan ook om verder te groeien binnen de grenzen van de draagkracht van de aarde.

Geld draagt bij aan geluk, stelt Coyle. De afgelopen honderd jaar zijn mensen gemiddeld gesproken steeds gelukkiger geworden en dat hing samen met de economische groei in deze periode. Coyle pleit dan ook niet om te stoppen met economische groei. De mens is nou eenmaal innovatief en innovatie is een belangrijke bron van economische groei. Wanneer je economische groei dus stopt, ontnem je de mensheid haar kans om geluk te zoeken. Daar komt bij dat we volgens Coyle "niet eens weten hoe we groei zouden moeten stoppen, als we dat al zouden willen." Tegelijkertijd is het voor haar volstrekt duidelijk dat onze huidige manier van produceren en consumeren niet houdbaar is. We hebben als mensheid behoorlijk ingeteerd op de toekomst, zowel financieel als op het gebied van grondstoffen, natuur en klimaat. Het doorschuiven van rekeningen naar de toekomst is een bedreiging voor toekomstige welvaart.

Vertrouwen cruciaal

De economische en ecologische crisis zijn erg, maar minstens zo erg vindt Coyle de sociale en politieke crisis en het ondermijnen van vertrouwen: "A high value economy is a high trust one." De huidige ongelijkheid is niet goed voor economische

groei en al helemaal niet voor welzijn. Wel zorgt het in toenemende mate voor sociale onrust.

Vertrouwen is van cruciaal belang voor het soepel verlopen van allerlei transacties binnen de economie, maar de crises heeft ons vertrouwen in elkaar een flinke knauw gegeven. De hebzucht en fraude in het bancaire systeem zorgen dat banken elkaar nog maar nauwelijks geld uit durven te lenen. Hierdoor stopt het economische verkeer en wordt het voor de middenklasse steeds moeilijker om zichzelf overeind te houden. Je ziet dus ook dat de economische ongelijkheid snel toeneemt.

Die ongelijkheid remt vervolgens weer economische groei, maakt mensen ongelukkig en is slecht voor een duurzame ontwikkeling op lange termijn. Dit zorgt in toenemende mate voor sociale onrust. Hier ligt volgens Coyle de kern van de crisis: gebrek aan vertrouwen en een niet toerei-

Aldert Hanemaaijer is werkzaam bij het Planbureau voor de Leefomgeving; en Judith Post bij het ministerie van Infrastructuur en Milieu.

kende governance: "Hoe kan je mensen vragen om meer te betalen voor duurzame energie, als bankiers nog steeds met enorme bonussen naar huis gaan?"

Naar een nieuw evenwicht

Coyle geeft drie elementen aan die volgens haar noodzakelijk zijn om een nieuw even-

wicht te vinden tussen welvaart nu en die van toekomstige generaties.

1. Anders meten

Ten eerste moeten we anders gaan meten. Bij het Bruto Binnenlands Product (BBP) kijken we naar hoeveel geld ons land verdient, maar we vergeten te meten hoeveel kapitaal we daarvoor gebruiken. Wanneer we geld verdienen door de vernietiging van kapitaal, bijvoorbeeld door overbevissing, dan moet je er rekening mee houden dat je in de toekomst geen geld meer verdient door de verkoop van vis. Nu doen we dat nog niet. BBP-metingen moeten daarom onder meer gezondheid, onderwijs, milieu, werkgelegenheid en koopkracht omvatten. Het is echter lastig om de waarde te meten van immateriële activiteiten (intangibles). 'How to measure (and value) the production of a nurse?' Australië doet dit volgens haar goed: niet alleen worden voorraden in beeld gebracht, ook is samen met burgers een eenvoudige scorecard ontwikkeld.

2. Herdefinitie markt

Een tweede belangrijke oplossing is een herdefinitie van hoe we de markt gebruiken. Het marktmechanisme is niet neutraal; hoe markten mogen opereren wordt bepaald door de samenleving. Deze regels veranderen in de tijd. Een bekend voorbeeld hiervan is de markt voor slaven. Weliswaar leidde deze markt tot een zeer efficiënte verdeling van slaven over de wereld, maar we vinden nu het verhandelen van mensen volstrekt verwerpelijk en onacceptabel. Er lijkt ook op dit moment een verschil te zijn tussen gedrag dat de samenleving waardeert en gedrag dat door de markt wordt beloond, zoals in de hoge bonussen van riskante opererende bankdirecteuren. Volgens Coyle is er een herijking nodig van de markt. De morele dimensie van het kapitalisme kan op deze wijze worden versterkt.

'Verder groeien
maar ook
stoppen met de
overexploitatie
van de aarde'

3. Normen en waarden

Ten derde wijst Coyle op het belang van de institutionele context. Steeds vaker worden acties vanuit de overheid als minder effectief gezien en zien burgers en bedrijven de voordelen van top-downregels in een steeds complexer wordende samenleving niet. Daarbij klinkt het geluid dat de overheid een goed werkende markt en economische groei in de weg staat door onder meer overbodige regelgeving. Coyle constateert dat deze opvatting niet klopt: een sterke overheid is juist nodig voor een goed werkende markt en een gezonde economie. Voorwaarde is dan wel dat de regelgeving aansluit bij de waarden van de samenleving. De huidige roep om beteugeling van de financiële sector bijvoorbeeld moet gehoor vinden, anders zal het vertrouwen van de burger alleen maar verder afnemen. Daarom moeten beleidsmakers met de samenleving in debat over de normen en de waarden die we als Nederlanders delen. In de huidige tijd zijn burgers zeer goed geïnformeerd, vaak weten ze meer van hun specifieke situatie en mogelijkheden dan een ambtenaar in Den Haag met de beste wil van de wereld kan achterhalen. Een slimme beleidsmaker maakt daar gebruik van en benut de energie en kennis die in de samenleving aanwezig is.

Intrigerende vragen

Pasklare oplossingen biedt Coyle niet; herstel van de meervoudige crisis zal een langdurig en complex proces zijn. Wel stelt zij intrigerende vragen over de samenhang tussen vertrouwen, sociale gelijkheid en een duurzame economie. Het is nu aan overheid en aan samenleving om daar hun eigen antwoorden op te geven.

Aldert Hanemaaijer en Judith Post

Prof. Coyle hield op 29 november voor een select gezelschap afkomstig uit het beleid en de wetenschap de PBL Academielezing; dit artikel vormt hiervan de weerslag.